

tuinjournaal

Tuinen met
bijzondere
toekomstwaarden

Pagina 10 en 11

Toekomst voor
traditioneel kweken

Pagina 12 en 13

In Zeeheldentuin
komt buurt samen

Pagina 16

Modeltuinen in
de 21^e eeuw

Pagina 18 en 19

Het schoolplein
als belevingstuin

Pagina 20 en 21

MAART 2017 - JAARGANG 34 - NUMMER 1

1

GROEN DOORGEVEN

TUINEN
NEDER
LANDSE
STICHTING

Buitenplaats Kloetinge in Kloetinge, tuin nr. 252 in de Open Tuinen Gids 2017.

De Brummense Overtuin in Brummen, tuin nr. 114 in de Open Tuinen Gids 2017.

zinTUlgeN in Heerhugowaard, tuin nr. 216 in de Open Tuinen Gids 2017.

De Nederlandse Tuinenstichting, opgericht in 1980, streeft naar het behoud van tuinen en parken die van belang zijn door vormgeving, beplanting, cultuurhistorisch karakter en ligging. De NTs voert hiertoe onderzoeken uit en geeft adviezen aan eigenaren, beheerders en overheden over planontwikkeling, herstel, beheer en aanpassingen.

Met hun financiële bijdrage ondersteunen onze donateurs de doelstelling van de Tuinenstichting: het beschermen van waardevol tuinhistorisch erfgoed. De NTs organiseert voor donateurs cursussen, excursies en inleidingen over aspecten van de tuinkunst, tuincultuur en tuin- en landschapsarchitectuur.

Donateurs ontvangen vier keer per jaar het Tuinjournaal en in maart de Open Tuinen Gids met een tuinpas waarmee de NTs-tuinen op de aangegeven data gratis te bezoeken zijn.

Meer informatie over de Nederlandse Tuinenstichting en haar activiteiten?

Bezoek de website: www.tuinenstichting.nl;

volg de Tuinenstichting op Twitter, of 'like' de Tuinenstichtingpagina op Facebook.

De jaarlijkse donatie voor particulieren bedraagt minimaal € 47,-, buitenland € 50,-; 5-jaars lidmaatschap € 188,-, dus 1 jaar gratis (buitenland € 200,-); 1 jaar junior/student € 30,- (kopie legitimatie meesturen). Het donateurschap geldt per kalenderjaar en wordt automatisch verlengd, tenzij de donateur opzegt vóór 1 november van het lopende jaar. Daarnaast kent de NTs geschenk- en bedrijfsdonateurschappen. Bij het bureau is informatie te verkrijgen over het doen van schenkingen en legaten.

Voorwoord

Groen doorgeven

Wat is het toch een mooi moment, als fris groen in het voorjaar tevoorschijn komt. Het ijle van het voorjaar na de donkere wintermaanden. De bloei van de vroege zomer. Het mooie warme licht van het najaar en de herfststormen. Ieder seizoen heeft zo zijn bekoringen! Dat vond ik tenminste altijd tot nu toe. Dit najaar ben ik door het oog van de naald gekropen. Terwijl ik door onze tuin liep, kreeg ik een afbrekende gezonde den over me heen. Slechts een gebroken enkel, maar het had echt anders kunnen zijn. Natuurgeweld in de tuin. Die veilige wereld waar ik mij zo heerlijk in kan terugtrekken, is dus soms niet zo veilig. Het is maar dat u het weet...

De Tuinenstichting gaat door periodes die we zouden kunnen vergelijken met de vier seizoenen. Bloei, groei, rust en storm zijn allemaal zaken waar we als bestuur de afgelopen jaren mee te maken hebben gehad. Er is veel waar we ons mee bezighouden, vooral willen we ons in de toekomst blijven inzetten voor het groen in onze leefomgeving. Dankzij een schenking met een doel, zijn wij de komende jaren in staat om kleine initiatieven op tuin- en parkgebied financieel te steunen. Als u een initiatief weet, meldt het ons.

Wij willen ons meer richten op een jongere doelgroep: jongeren hebben veel interesse in tuinen en de instandhouding van het groene erfgoed. Met het thema 'Groen doorgeven' richt de NTs zich op de toekomst: hoe betrek je kinderen en buurtgenoten bij het tuinieren en hoe vergroot je de populariteit van modeltuinen. We presenteren nieuwe generaties die het traditionele kweken omarmen en laten zien welke apps en websites ons groene leven verrijken.

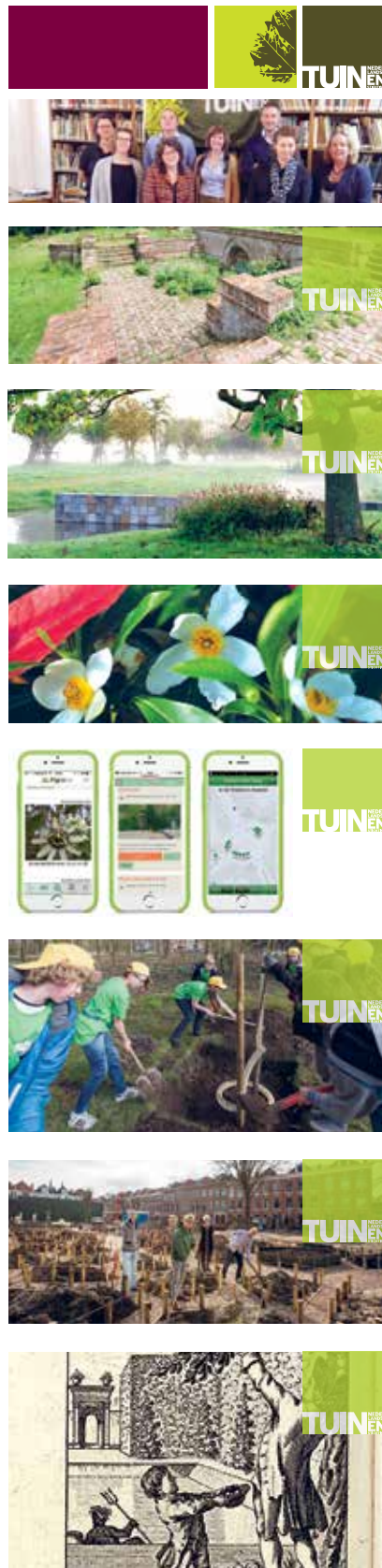
Dit jaar staan er weer 300 particuliere tuinen in de Open Tuinen Gids. Dat zegt iets over het enthousiasme van mensen voor hun tuin die hun passie willen delen met anderen. Maar zal dat de komende jaren zo blijven? Een kleine delegatie van de Open Tuinen Commissie ging op onderzoek; ook hierover leest u meer in dit Tuinjournaal.

Binnen de NTs verandert er dit jaar het een en ander. Na jarenlange vrijwillige inzet (resp. 30, 20, 10 en 5 jaar) trekt een aantal mensen zich terug. In eerste instantie is dat natuurlijk een ramp! Maar hoe geweldig is het dat er een heel leger van capabele, enthousiaste mensen nu alweer actief is. Ook dat hoort bij het 'Groen doorgeven' waarmee we met de NTs de toekomst vol vertrouwen in gaan!

Beline Geertsema

Voorzitter Nederlandse Tuinenstichting

Tuinieren in het Interbellum

Nieuwe hoofdredacteur Tuinjournaal

8 en 9

De tuin van Villa Maarheeze

Bijzondere restauratie van tuin naar ontwerp van Co Brandes en D.F. Tersteeg; een voorbeeld van de architectonische tuinstijl, waarbij eenheid tussen huis en tuin centraal staat.

Eric Blok

GROEN DOORGEVEN 10 en 11

Groene historie, groene toekomst - Tuinen met bijzondere toekomstwaarden

De NTs wil haar donateurs betrekken bij onderzoek naar trendmatige veranderingen in het tuinieren.

Johan Vlug, Rita Bergshoeff-den Breeje, Robertien Aberson

GROEN DOORGEVEN 12 en 13

Traditioneel kweken spreekt ook nieuwe generatie aan

“Als je passie boven luxe stelt, kun je goed uit de voeten met een kleinschalig bedrijf,” zegt Mark Bulk van Kwekerij Rein & Mark Bulk in Boskoop.

Julia Voskuil

GROEN DOORGEVEN 14

‘Groen doorgeven’: digitale tips & tricks

Dankzij internet en de smartphone is voor tuiniers en in tuinen geïnteresseerden een nieuwe wereld opengestaan. Ook de NTs lanceert binnenkort een eigen app.

Marian Lenshoek

GROEN DOORGEVEN 15

Nationale Boomfeestdag, 60 jaar groen doorgeven voor de toekomst

Ieder kind moet voor het 10e jaar minimaal een eigen boom planten. Circa 80% van de steden en dorpen in Nederland doet mee met de Nationale Boomfeestdag.

Korneel Aschman

GROEN DOORGEVEN 16

Buurtbewoners realiseren Zeeheldentuin in Den Haag

“Dit is een van de minst groene buurten in Den Haag. Met ons plan voor een buurttuin moest het niet alleen gaan om ‘meer groen’; we wilden ook een plek waar mensen konden samenkomen, voor ontmoeting én ontspanning.”

Wessel Tiessens

GROEN DOORGEVEN 17

Terug in de tijd: kinderliedjes en -gedichten over groen

In kinderliedjes en gedichten verlost de tuin het kind. De een kan de verlokking van het plukken niet weerstaan maar belooft beterschap. De ander doet een moreel appèl op zichzelf om de verleiding te trotseren.

Anne Wolff

NTs-NIEUWS 6 en 7

GROEN DOORGEVEN 18 en 19

Frisse wind door modeltuin

In 2015 koos Harrie Boerhof uit Dwingeloo voor een nieuwe opzet van zijn modeltuinen. De tuinen zijn gericht op de tuinliefhebber, die wandelend in de verschillende sferen en tussen volgroeide beplanting mooie uren kan beleven.

Éva Kovacs

GROEN DOORGEVEN 20 en 21

Groen schoolplein Goudenregenschool Hilversum

Dit schoolplein is een ‘belevingstuin’ met natuur en klim- en klauterplekken van natuurlijke materialen. Het is een makkelijke manier om kinderen belangstelling en respect voor de natuur bij te brengen.

Elly-Ann van Luxemburg

GROEN DOORGEVEN OPENTUINENCOMMISSIE 22 en 23

De tuin van mijn ouders, een blijvend plezier

“In de Boerderijtuin in Houten zaaide mijn moeder vroeger prachtige wilde bloemenmengsels; zo ontstond bij mij de liefde voor tuinieren. Mijn passie werd mijn beroep.”

Erik Funneman

MONUMENTENCOMMISSIE 24 en 25

Kwaliteitsimpuls Zocherparken in de landgoederenzone van Zuid-Holland

Om de historische kwaliteit van deze parken te behouden moet het beheer worden afgestemd op oorspronkelijke ontwerpprincipes en beplantingskenmerken. Hiervoor zijn nu richtlijnen opgesteld.

Carla Scheffer

EXCURSIECOMMISSIE 26 en 27

Donateursexcursies in 2017

Met onze donateurs bezoeken we de slingertuinen van het Oldambt, tuinen in de Utrechtse binnenstad, de botanische tuin de Jochumhof in Steyl en een tuin in Neer met een bijzondere collectie Australische planten en bomen.

Marjorie Gisolf-Smit, Marianne van Lidth de Jeude, Michiel Plomp en Ysk Vondeling

28 en 29

NTs-herfstlezing John Bergmans in Oisterwijk

De NTs doet met Stichting BONAS en Speciale Collecties van Wageningen University & Research onderzoek naar het oeuvre van tuin- en landschapsarchitect John Bergmans (1892-1980). Afgelopen najaar presenteerde de NTs in Oisterwijk de voorlopige resultaten.

Ysk Vondeling

GROEN DOORGEVEN 30

Kinderen leren veel van tuinieren

Tuinieren is leerzaam voor kinderen. En buiten zijn is belangrijk voor hun gezondheid. De gemeente Groningen introduceerde een leuk initiatief: schoolwerktuinen voor basisschoolkinderen.

Martin Knol

Website NTs lezen op uw tablet en smartphone

De website van de NTs is nu ook geschikt voor tablet en smartphone. Met een speciale nieuwe 'feature' voor NTs-donateurs: de Open Tuinen App. Ga op uw tablet of smartphone naar www.tuinenstichting.nl, en kies 'Tuinen bij u in de buurt'. Als u met uw donateursnummer en wachtwoord inlogt, kunt u de informatie van alle Open Tuinen bekijken. Waar u zich ook bevindt in Nederland, u hebt het overzicht met open tuinen in uw omgeving altijd bij de hand.

Tuinieren in het interbellum

Het jaarthema van 2017 is 'Tuinieren in het interbellum'. De NTs besteedt aandacht aan de karakteristieke tuinarchitectuur van de jaren '20 en '30 van de vorige eeuw. Met artikelen in het Tuinjournaal, een excursie, een tentoonstelling en de publicatie van de monografie over de tuinarchitect John Bergmans. Zie onze website voor meer informatie.

Leden Commissie Sociaal Tuinieren gezocht

Het Sociaal Tuinieren project neemt een steeds grotere vlucht. We zijn op zoek naar nieuwe leden voor onze Commissie Sociaal Tuinieren die het interessant vinden deze maatschappelijke activiteit van de NTs naar een hoger plan te tillen. Ook zoeken we vrijwilligers die bij projectdagen willen meehelpen.

Bent u geïnteresseerd? Stuur een mailtje naar info@tuinenstichting.nl.

Tuin Madeira open voor donateurs

NTs-donateurs de heer en mevrouw Wijker-Scheltus hebben een mooie tuin op het prachtige tuinen- en bloemeneiland Madeira. NTs-donateurs kunnen hun grote tuin, gelegen bij Arco San Jorge, gratis bezoeken. Om een afspraak te maken, graag vooraf bellen: (00) 351 291 578 073.

Nieuwe hoofdredacteur Tuinjournaal

Het maken van het Tuinjournaal - van de ideeënfase tot het moment dat het blad op de mat valt - is een prachtig proces. Als hoofdredacteur heb ik met plezier gewerkt aan de uitbouw van het Tuinjournaal als visitekaartje van de NTs. Maar na 25 jaar is het tijd om te stoppen. Ik blijf op de achtergrond meedenken, maar op gepaste afstand van mijn opvolger Leonore Pulleman.

Dank: aan mijn redactie voor hun inspiratie en creativiteit; aan de NTs voor de uitstekende samenwerking en aan mijn zeer betrokken eindredacteur en vormgever.

Aan mij de eer om het stokje over te nemen van Marian, die lange tijd het redactieteam begeleidde en inspireerde. Zelf deed ik veel redactiewerk, vaak op het gebied van 'groen' omdat daar mijn hart ligt. Daarnaast begeleid ik als schrijfcoach groepen en individuen. Daarom is dit hoofdredacteurschap voor mij een mooie en logische volgende stap. Ik kom terecht in een team van prima auteurs en samen met de eindredacteur en vormgever, ga ik voor een optimaal Tuinjournaal. Zoals de NTs en zoals u dat van ons verwacht. Ik heb mijn mouwen opgestroopt en ik sta uiteraard altijd open voor suggesties van u als lezer!

Marian Lenshoek en Leonore Pulleman

Redactie Tuinjournaal, vlnr: Hanneke Prins, Lara de Graaf, Éva Kovács, Ronald van Immerseel, Marian Lenshoek, Korneel Aschman, Anne Wolff en Leonore Pulleman

Veel nieuwe vrijwilligers verbinden zich aan de NTs

De afgelopen tijd heeft de NTs vele nieuwe actieve vrijwilligers mogen verwelkomen. We zijn daar blij mee, want zonder vrijwilligers zou de NTs niet kunnen bestaan!

Carien van Boxtel is toegetreden tot het bestuur; Renée Wijnen is onze nieuwe notulist. De Monumentencommissie heeft een nieuwe secretaris, Vov Besnard, en twee nieuwe commissieleden: Paul Smeets en Carolien Binneveld. Bij de Excursiecommissie is Joline van Veldhuyzen-Jolles aangetreden. Binnen de Open Tuinencommissie heeft een grote vernieuwing plaatsgevonden, hier zijn sinds vorig jaar vier nieuwe commissieleden actief: Djoeke van Zwetselaar - die het voorzitterschap van Gonne Doorman heeft overgenomen - Anneke van Haeften Weisfelt, Christie van Wulfften Palthe-Weduwier en Mieke Wiegerinck-van Hoesel.

In de websitecommissie is sinds vorig jaar Ambro W. Van Stratum actief. Van een aantal mensen die zich gedurende vele - soms tientallen - jaren voor de NTs hebben ingezet, nemen we in 2017 afscheid. We kijken met oneindig veel dankbaarheid terug naar alles wat zij voor de NTs betekend hebben; zij worden tijdens onze jaarlijkse Vrijwilligersdag in het zonnetje gezet. We denken dan speciaal aan Gonne Doorman, die zich meer dan 30 jaar heeft ingezet voor de NTs. Eerst als bestuurslid en later voor de Open Tuinen Commissie. Ook Marian Lenshoek, redacteur en later hoofdredacteur van het Tuinjournaal, trekt zich na 25 jaar terug. Marian wordt in 2017 opgevolgd door Leonore Pulleman.

Werf een nieuwe donateur

In het Tuinjournaal van december boden wij u een prachtig setje tulpenkaarten aan als kerstcadeau, als u ons een nieuwe donateur zou aanbrengen. Dit aanbod geldt nog! U ontvangt in 2017 deze tulpenkaarten cadeau als u een nieuwe donateur aanbrengt. Als elke donateur één nieuwe donateur aanbrengt, ziet onze toekomst er zonnig uit!

NTs Beleidsdag eind november 2016: resultaten enquête en beleid voor de toekomst

Ongeveer 30 commissieleden en vrijwilligers van de NTs kwamen in november bijeen om de resultaten van de enquête te bespreken die in 2016 onder donateurs is gehouden, en om te praten over de toekomst. Deze bijeenkomst, die jaarlijks wordt gehouden, leidde tot veel ideeën voor het nieuwe beleidsplan van de NTs.

Ineke Lambregts overleden

In januari is Ineke Lambregts overleden. Velen van ons hebben haar bijzondere tuin rond het landgoed Jorissenhoeve in Schijf bezocht. We werden door de vriendelijke gastvrouw met open armen ontvangen. De NTs organiseerde een excursie naar haar tuin in 2014. Ien had een grote plantenkennis die ze graag met anderen deelde. Eerst in haar tuin in Etten-Leur en later in Schijf verbaasde ik me over de hoeveelheid werk die zij verzette. Haar enthousiasme om na de tuin in Etten-Leur een nieuw project te starten in Schijf was groot. Ze stroomde over van de plannen en ideeën voor de nieuwe tuin. We zullen haar inspirerende passie en aanstekelijke enthousiasme voor het tuinieren erg missen.

Gonne Doorman-van den Wall Bake

De rijk beplante tuin van Villa Maarheeze in de jaren twintig. Bron: privécollectie

DE TUIN VAN VILLA MAARHEEZE

Na omstreeks 1900 werd Wassenaar ontdekt door rijke Hagenaars en Rotterdammers die hier hun fraaie landhuizen op ruime kavels bouwden, waarbij diverse terreinen van oude buitenplaatsen werden verkaveld. De uit Nederlands-Indië afkomstige Gerardus Antonius van Putten kocht in 1914 een perceel grond van de buitenplaats Oud Clingendael en liet de luxueuze villa ‘Maarheeze’ bouwen. Het uitbundig gedecoreerde huis werd ontworpen door de Haagse architect Co Brandes.

Onder een dikke laag begroeiing kwamen de originele gemetselde trappen rondom het muurbassin tevoorschijn. Fotografie: Roel van Norel/TasT

Het herstelplan voor de tuin. Ontwerp: SB4, 2008.

Tekst: Eric Blok

Tegelijk met de bouw van de villa werd in 1915 ook de tuin aangelegd, naar gezamenlijk ontwerp van Brandes en tuinarchitect Dirk Frederik Tersteeg. De tuin is karakteristiek voor de architectonische tuinstijl die in het begin van de 20^e eeuw en met name omstreeks 1915 populair was in Nederland.

Rijk gedecoreerd

Architect en tuinarchitect streefden naar een volmaakte eenheid tussen huis en tuin. Dit is op Maarheeze terug te vinden in de zorgvuldig op elkaar afgestemde lijnvoering en de overeenkomstige toepassing van decoratief aardewerk in gevels en tuinmuren. Bestaande parkaanleg werd benut door handhaving van bos en slingerlanen. Het huis staat centraal in de compositie en de tuin is opgebouwd rondom een loodrecht assenstelsel. Diverse zichtlijnen en symmetrie-assen verbinden de kamers in het huis met verschillende deeltuinen, die elk een eigen karakteristiek kregen. Zo had de tuin voor de winterserre de meest gedetailleerde inrichting en was het zitje voor het personeel veel eenvoudiger. Ook bij de entree was de tuin redelijk sober, maar na het binnengaan van de villa was er onbelemmerd uitzicht over de imposante aanleg. Overweldigend is het gebruik van symmetrie, rechte paden, gemetselde keermuren, strakke plantvakken en heesters in vormsnoei. Via rijk gedecoreerde trappen komt men in de verdiepte parterretuin met vierkante vijver, gazon en bloeiende bloemperken. Dan wordt ook het fraaie muurbassin zichtbaar met vijf spuitertjes, in een achterwand voorzien van geglaazuurd bouwceramiek met oosterse kleuren en motieven. Dit was destijds in de mode en sluit aan bij het verblijf van Van Putten in Indië.

Unieke restauratie

In 1932 werd Maarheeze verkocht aan de uit Den Haag afkomstige familie Janssen. De weduwe verkocht het spoedig na overlijden van haar man in 1937. Tussen 1946 en 1994 was Maarheeze het onderkomen van de Inlichtingdienst Buitenland. Het huis werd zwaar beveiligd, waarbij de tuin werd dichtgeplant met wintergroene struiken en overwoekerd raakte. In 2006 werd De Motonic Groep eigenaar. Gecharmeerd door de historische en decoratieve waarden startte zij een zorgvuldige restauratie van villa en tuin. Voor het herstel van de zeer verwaarloosde

❧ villa maarheeze ❧

Kleurig bouwceramiek in een tuinmuur.

Fotografie: Roel van Norel/TasT

De verwaarloosde tuin bij aanvang van de restauratie met een van de laatst overgebleven betonnen tuinvazen.

Fotografie: Roel van Norel/TasT

tuin werden de specialisten in groen erfgoed aangetrokken, die zich konden baseren op het vele bewaard gebleven en unieke beeldmateriaal van de tuin. Naast materiaal van Co Brandes waren dit fotocollecties van de familie Van Putten en familie Janssen. Opvallend was dat de tuin in de jaren dertig veel rijker en sierlijker was beplant. Bloemperken waren uitgebreid en plantvakken toegevoegd. Nieuw waren ook de vele met zomerbloemen beplante betonnen vazen rondom de trappen. Deze verfraaiing van de tuin past bij de algemene tendens in de jaren van 1910 tot 1930 naar uitbundiger beplante tuinen en het gebruik van een breder en meer bijzonder plantsortiment. Een belangrijke informatiebron was natuurlijk de tuin zelf. Na een forse snoeibeurt kwamen verschillende oude heesters te voorschijn, waaronder bijvoorbeeld *Cotoneaster salicifolia* var. *floccosa*; een soort die vanwege bacterievuur thans niet meer gekweekt wordt.

Besloten werd de rijkere en uitbundigere beplanting uit de jaren dertig als uitgangspunt te nemen. Om het onderhoud te vergemakkelijken werden de kanten van paden en plantvakken voorzien van een cortenstalen strip. Nauwelijks opvallend, waarborgt dit te allen tijde de strakke belijning die essentieel is voor deze tuin.

Hoewel (nog) niet alles tot in detail is uitgevoerd, is het uniek dat een opdrachtgever de mogelijkheid biedt om een tuin op een dergelijke authentieke en zorgvuldige manier te restaureren. De investering is enorm, maar de tuin van Maarheeze is het absoluut waard.

Eric Blok is specialist groen erfgoed bij SB4 Bureau voor Historische Tuinen, Parken en Landschappen.

Meer over de geschiedenis van Villa Maarheeze, met ruime aandacht voor de tuin staat in het boek ‘Villa Maarheeze’. Het boek kost € 19,95 (gratis verzending binnen Nederland); te bestellen via de uitgever: www.tastbaarerfgoed.nl/info@tastbaarerfgoed.nl.

Het NTs-jaartheme is het tuinieren in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw, de periode tussen de twee Wereldoorlogen. Eric Blok beschrijft in dit kader de restauratie van de tuin van Villa Maarheeze in Wassenaar. Donateurs kunnen deze tuin en de villawijk Marlot in Den Haag bezoeken met de NTs in september.

Groene historie, groene toekomst

Tuinen met bijzondere toekomstwaarden

Binnen de Nederlandse Tuinenstichting wordt gezocht naar manieren om ‘tuinen met bijzondere toekomstwaarden’ (TBT) te onderscheiden. Het is moeilijk vast te stellen welke veranderingen trendmatig zijn en welke als wezenlijk en toekomstbestendig beschouwd kunnen worden.

Tekst: Johan Vlug, Rita Bergshoeff-den Breeje, Robertien Aberson

De zoektocht komt mede voort uit het thema ‘Tuinen van de Toekomst’, het thema van het symposium ter ere van het 35-jarige jubileum van de NTs in 2015. Bij deze zoektocht wil de NTs haar donateurs betrekken om publiek toegankelijke tuinen en parken met bijzondere toekomstwaarden te kunnen selecteren voor de Open Tuinen Gids 2018.

Bruikbaarheid belangrijk

Maatschappelijke veranderingen zijn van invloed op de ontwikkeling van de groene ruimte. Door deze veranderingen gaan wij onze omgeving vaak anders beschouwen, beleven en gebruiken.

Een groen beeld wordt in de stedelijke omgeving als belangrijk en ‘gezond makend’ ervaren. En bruikbaarheid lijkt steeds belangrijker te worden. Denk daarbij aan onder andere stadslandbouw, moes- en nutstuinen. Beplantingen, natuur (flora en fauna), insecten, bodemleven en water worden vaker genoemd als noodzakelijke onderdelen van de groene omgeving.

Restplekken benutten

Onderdelen van de ruimtelijke omgeving veranderen dus door maatschappelijke ontwikkelingen en worden anders opgevat. In onze bossen, natuurgebieden, recreatieterreinen stadsparken én tuinen is dat aanwijsbaar terug te vinden. De ruimten rond onze huizen worden kleiner, terwijl in die ruimten meerdere functies gecombineerd moeten worden. Het ontwerpen vanuit een concept (een beeldend idee) en de genius loci (eigene van een plek) lijkt soms minder van belang. De al dan niet tijdelijk beschikbare restplekken, dakvlakken en muren die men gebruikt voor nieuwe vormen van tuinieren krijgen veel aandacht. Met dit in het achterhoofd, wat zijn dan de bijzon-

dere toekomstwaarden voor een tuin? Levert dit andere tuinliefhebbers, ontwerpers, hoveniers en/of plantenkwekers op? En zou de NTs zich op deze ontwikkelingen moeten richten?

Vaststelling TBT 2017

Als eerste stap hebben we vooraanstaande ontwerpers gevraagd naar hun kijk op wat bijzondere toekomstwaarden zijn voor een tuin.¹

De ontwerpers hadden interessante overwegingen en bevindingen, waaronder:

- de natuur komt steeds dichterbij ons, juist in de stedelijke omgeving;
- de ontwerpbenadering moet zijn om van een probleem een attractie te maken;
- neem plantensociologische gemeenschappen als uitgangspunt bij het toepassen van beplantingen;
- verwerk stukjes landschap in de tuin: pas ‘plaggenvegetatie’ toe;
- het gaat om de unieke verhouding tussen natuurlijke en culturele onderdelen;
- de begrenzing, inkadering is geen bewuste inzet bij het tuinontwerp;
- de toekomst ligt niet in harde maar in zachte oplossingen, oftewel minder steen, meer groen.

Vervolgens hebben we definities en criteria opgesteld als afgeleide van de gesprekken met de ontwerpers. Daarmee zijn proefscores uitgevoerd op enkele door de ontwerpers genoemde parken en tuinen.²

Tot eind mei vragen we NTs-donateurs en belangstellenden om voorbeelden in te sturen van

tuinen en parken, die publiek toegankelijk zijn en naar hun mening toekomstwaarde hebben. Deze persoonlijke keuzes willen we met geïnteresseerden bespreken op een bijeenkomst op 23 september 2017, georganiseerd ten huize van de nieuwe voorzitter van de Open Tuinen Commissie Djoek van Zwetselaar te Groenekan. Het programma voor deze dag verschijnt in het Tuinjournaal van juni en in de nieuwsbrief. De conclusies van deze dag vormen een leidraad bij de voortdurende zoektocht naar tuinen met bijzondere toekomstwaarden.

Mail uw inzendingen voor juni 2017 naar:

denbreejetuin@planet.nl.

Literatuur

- 39 Tuinplannen, ongewone ontwerpen voor een gewone tuin, C. Th. Sorensen (vertaald en bewerkt door Lodewijk Wiegersma), uitg. Blauwdruk, 3e druk 2015.
- Buiten is het groen, Henk Gerritsen (voorwoord van Piet Oudolf), uitg. Architectura & Natura, 2014.
- The Non Urban Garden, Tuinen van de 21e eeuw, samenstelling en redactie Peer Sonderen, Joop Hoogeveen en Marlies van Hak, uitg. afdh, 2014.
- 12 Tuinen, landschapsarchitecten, tuinontwerpers en eigenaren over de hedendaagse tuin, Paul Achterberg, Harry Harsema, Jutta Hinterleitner (redactie), uitg. Blauwdruk, 2014.
- 30 Tuinontwerpen, ongewone ontwerpen voor een gewone tuin, Carolien Barkman, Bernadette den Bieman, Carrie Preston, Jeanne van Rijs, uitg. Forte, 2016.

¹ Een verslag van deze interviews is te lezen op de website van de NTs.

² De omschrijving van de begrippen, de beoordelingscriteria en de proefscores voor potentiële TBT’s zijn in te zien op de website van de NTs.

Vlnr: Verplantentu

Chelsea Flower Show

2016, ontwerp Stefan

Jaspers en Claudy

Jongstra. Een nutstuin

met inheemse planten

die belangrijk zijn voor

het werk van Jongstra

als textielkunstenaar.

Fotografie: Modeste

Herwig

In deze kleine, ‘stenige’ Haagse stadstuin zijn het oppervlak en de beleving van de tuin ‘vergroot’ door aan de ruimte een extra niveau toe te voegen. Ontwerp en fotografie: Saskia de Wit.

Privétuin Kockengen, ontwerp Luc Engelhard: door de afwisseling tussen landschappelijke, groene elementen en stenen materialen is een ‘tijdloze’ tuin ontstaan. Fotografie: Jan van Wijk

Traditioneel kweken spreekt ook nieuwe generatie aan

Bijna 60 jaar geleden begon Rein Bulk (1933) een boomkwekerij in Boskoop. Hij wilde eigenlijk boer worden, maar daarvoor was de geërfde locatie aan het Rijnveld te klein. Om zich als boomkweker te onderscheiden, besloot hij zich te specialiseren in bijzondere soorten en daar maakte hij naam mee.

Tekst: Julia Voskuil Fotografie: Julia Voskuil en Mark Bulk

Tot op de dag van vandaag is stevig aanpakken zijn lust en zijn leven. Sinds 2000 is zoon Mark (1969) eigenaar, met broer Rein jr. op de kwekerij en Anne Brylla als creatieve duizendpoot. “Als je passie boven luxe stelt, kun je goed uit de voeten met een kleinschalig bedrijf. We hopen dat onze pas geboren zoon Floris net zoveel van planten gaat houden als wij,” zegt Mark.

Daar is de kersverse moeder het helemaal mee eens. Geboren in het Duitse Aken, ontdekte ze haar liefde voor planten in Denemarken en ten slotte het geluk in Boskoop. In 't Winkeltje, vooraan op de kwekerij, vertelt ze over hun gemeenschappelijke liefde voor bijzondere planten. Op de kwekerij neemt ze de advisering aan particuliere klanten voor haar rekening en ze is blij dat die hen steeds beter weten te vinden. Als ontvangstruimte heeft ze vooraan op de kwekerij een deel van de oude schuur gezellig gemaakt, 't Winkeltje. Er zijn zelf gemaakte jams te koop van aparte vruchten zoals kornoelje en ook honing, sieraden en wollen producten. Maar het belangrijkste is klanten adviseren over 'de juiste plant op de juiste plek' en dan natuurlijk vooral iets 'anders dan anders'.

Website

Een bezoek aan de website geeft een goed beeld van de kwekerij. Veel foto's, een actuele voorraadlijst, een bedrijfsvideo (<Actueel>) en een plattegrond (<Over ons/fotoboek>), alles in zes talen te raadplegen. Anne Brylla verzorgde de vormgeving, ze studeerde onder meer design. “Voorafgaand aan een studie landschapsarchitectuur in Denemarken moest ik een half jaar plantenkennis opdoen. Ik kwam er toen achter dat ik graag buiten werk, met planten. Na een stage bij Bulk kwam ik in 2013 terug om er te werken. Toen sprong de vonk over tussen Mark en mij, mijn besluit was snel genomen. En nu is daar Floris!” Hoe ze de tijd en aandacht gaat verdelen tussen haar zoon en de kwekerij zal de tijd leren. In elk geval blijven tuinliefhebbers welkom op vaste dagen, ook in 't Winkeltje. Informatie daarover wordt op de website vermeld.”

Kiespijnboom en bitterhout

Op de veel gestelde vraag naar bijzondere heesters en bomen heeft Anne direct een antwoord. “De kiespijnboom (*Zanthoxylum simulans*), op den duur niet veel hoger dan drie meter, maar wel breed en dus geschikt voor

niet al te kleine tuinen. De rode bessen hebben een verdovend effect, vandaar de naam. Dit geslacht is een van mijn favorieten. Een andere soort is Szechuanese peper (*Z. piperitum*), in zijn thuisland in gebruik als scherpe specerij. Ook andere soorten hebben aromatische bladeren. *Z. giraldii* heeft heel lang blad aan ronde takken, opvallende doornen en is semi-klimmend. En dan de decoratieve stekels op het blad van *Z. fraxineum*! Allemaal mooie, laag vertakte doornige heesters. Een boom die na een jaar of tien circa vier meter is, met een schitterend gele herfstkleur is bitterhout (*Picrasma quassioides*). Deze gewassen horen thuis in het verre oosten, maar zijn goed winterhard. Omdat ze worden gezaaid neemt de opkweek jaren in beslag.”

Kom kijken

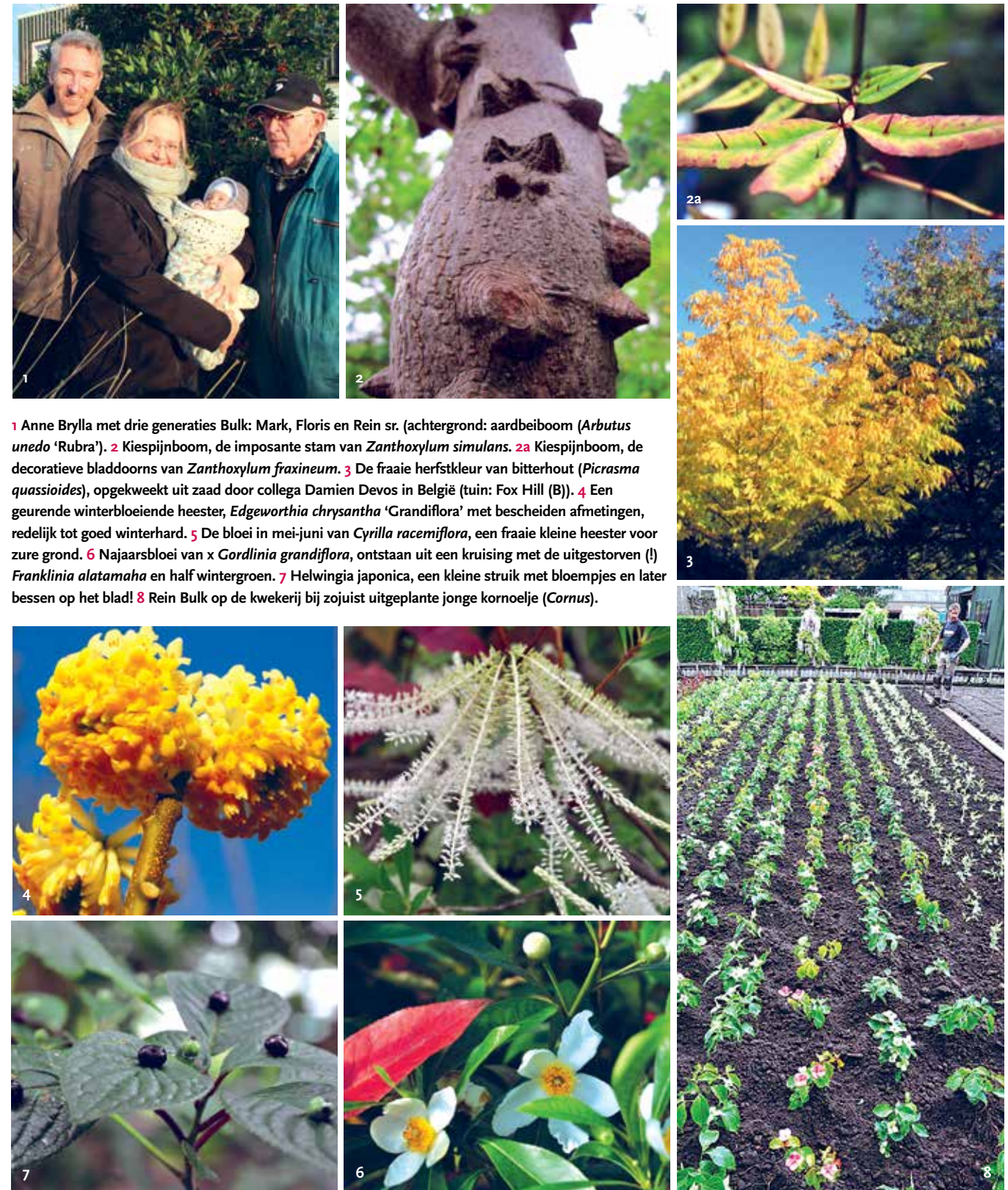
Voor kleine en grote tuinen is een groot sortiment niet alledaagse planten te koop. “Soorten die we niet zelf telen of op voorraad hebben, kunnen we vaak via bevriende kwekers leveren. Het is heerlijk grasduinen op de kwekerij. Kom kijken naar het aanbod loofhoutgewassen, klimplanten, coniferen en een select sortiment vaste planten, met achter in de kwekerij een Piet Oudolf tuin in zijn derde jaar.

Kwekerij Rein & Mark Bulk

Rijnveld 115, 2771 XV Boskoop, 0622 457 705
info@bulk-boskoop
www.bulk-boskoop.nl

Particuliere verkoop:

- zie website
- op afspraak

1 Anne Brylla met drie generaties Bulk: Mark, Floris en Rein sr. (achtergrond: aardbeiboom (*Arbutus unedo* 'Rubra'). 2 Kiespijnboom, de imposante stam van *Zanthoxylum simulans*. 2a Kiespijnboom, de decoratieve bladdoorns van *Zanthoxylum fraxineum*. 3 De fraaie herfstkleur van bitterhout (*Picrasma quassioides*), opgekweekt uit zaad door collega Damien Devos in België (tuin: Fox Hill (B)). 4 Een geurende winterbloeiende heester, *Edgeworthia chrysantha* 'Grandiflora' met bescheiden afmetingen, redelijk tot goed winterhard. 5 De bloei in mei-juni van *Cyrilla racemiflora*, een fraaie kleine heester voor zure grond. 6 Najaarsbloei van x *Gordlinia grandiflora*, ontstaan uit een kruising met de uitgestorven (!) *Franklinia alatamaha* en half wintergroen. 7 Helwingia japonica, een kleine struik met bloempjes en later bessen op het blad! 8 Rein Bulk op de kwekerij bij zojuist uitgeplante jonge kornoelje (*Cornus*).

‘Groen doorgeven’: digitale tips & tricks

Voor de tuinier en de in tuinen geïnteresseerde is internet tegenwoordig onontbeerlijk: er worden immers steeds meer nuttige en leuke apps geïntroduceerd. Via zoekmachines gaat een wereld voor u open, maar wees kritisch - bedenk dat zoekmachines zoals Google bepalen wat u te zien krijgt. Daarnaast is het Nederlandse taalgebied klein; zoek uw informatie vooral ook in andere talen.

Tekst: Marian Lenshoek

1

Opentuinienapp NTs

Dit voorjaar lanceert de NTs een eigen app (1), die het u makkelijk maakt om onze open tuinen te bezoeken. Op uw mobiel logt u in met uw e-mailadres en wachtwoord (= uw donateursnummer) en u kunt opzoeken waar de NTs-tuinen zich bevinden en wanneer welke tuin geopend is.

2

Planten bestellen

Planten bestel je tegenwoordig via internet. Handig om aan planten te komen die niet in de buurt verkrijgbaar zijn. Handig, snel en makkelijk! Leuke bijkomstigheid: je komt op sites terecht van bijzondere kwekers die een bezoek meer dan waard zijn.

Gratis info

Een makkelijke manier om informatie gratis te downloaden is via de website van het Gutenberg Project: <http://www.gutenberg.org/>; een digitale bibliotheek van duizenden e-books waarvan het auteursrecht is verlopen. De boeken kunnen digitaal worden gelezen met een e-reader. Een vergelijkbaar Nederlands project is de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren: <http://www.dbnl.org/>.

Planten, bomen en bloemen herkennen

Maak met je smartphone een foto van een blad van een boom en de gratis app Leafsnap (3) vertelt je welke boom het is. De database is beperkt tot het Noordoosten van de Verenigde Staten, maar de ambitie is om dat snel uit te breiden. PlantNet (2) herkent bomen, bloemen en planten: de app herkent inmiddels al zesduizend West-Europese soorten.

Ook de Vroege Vogels app biedt de mogelijkheid om een plant, boom of zelfs vogel te identificeren. Je foto of filmpje kun je uploaden; je krijgt een reactie van een expert die zich op de app heeft aangemeld. De app Flora in Nederland (€ 9,90) komt voort uit het Europese KeyToNature project. Zeer uitgebreid; gericht op planten en flora in Nederland.

Bomenspotter

Steeds meer gemeenten introduceren de app Bomenspotter; iedere groene punt op de kaart geeft een boom weer. Tik je op zo'n groene punt, dan kom je van alles te weten over deze boom: wat voor soort boom is het, wat is de bloeiperiode en hoe oud is de boom? De app kan worden gedownload op www.bomenapp.nl (4).

4

Nationale Boomfeestdag 60 jaar groen doorgeven voor de toekomst

Op 22 maart is weer het feest van groen en toekomst: de Nationale Boomfeestdag. Dit jaar viert de Stichting Nationale Boomfeestdag haar 60-jarig bestaan. Een respectabele leeftijd, al is dat betrekkelijk bij dit onderwerp. De eerste officiële landelijke Boomplantdag was op 10 april 1957 met 1600 kinderen in Apeldoorn. De kinderen die mee-plantten, gaan nu richting hun pensioen, maar hun bomen zijn net jong volwassenen.

Tekst: Korneel Aschman

Sinds 1957 is ieder jaar rond het begin van de lente de Nationale Boomfeestdag georganiseerd. Het doel van de Stichting is om elk kind voor het tiende levensjaar minimaal één eigen boom te laten planten. Daarmee wil zij kinderen de bijzondere wereld van bomen laten beleven en het belang ervan voor een duurzame leefomgeving. In de afgelopen 60 jaar zijn zo tijdens de Boomfeestdagen meer dan tien miljoen bomen geplant. De bomen worden verspreid over heel Nederland geplant als jonge boom, op uiteenlopende plekken; ter vergroening van de bebouwde kom langs openbare wegen en in parken, maar ook als bos in het buitengebied. Tien jaar geleden ontving de Stichting als dank voor haar halve eeuw inzet om kinderen respect voor en kennis van bomen en natuur bij te brengen, de Prins Bernhard Cultuurprijs voor Natuurbehoud-2006.

De Boomfeestdag is nog steeds een succes en tegenwoordig doet circa 80% van de steden en dorpen in Nederland mee met de dag. Vaak wordt bij de Boomfeestdag een lokaal bijzonder thema of locatie uitgekozen, waardoor de betrokkenheid

extra kan worden vergroot. In 2016 was dit bijvoorbeeld in Voorschoten de start van het parkherstel van buitenplaats Ter Wadding. Ruim 100 basisschoolleerlingen kwamen naar het park voor diverse activiteiten. De dag startte met een oude groene traditie: het schenken van een boom. Mevrouw Leemans plantte samen met scholieren een van haar buitenplaats Oostergeest afkomstige zaailing van de tulpenboom (*Liriodendron tulipifera*, een boomsoort die zich normaal gesproken niet uitzaait). Vervolgens plantten de kinderen de vroegere boomgaard opnieuw in met historische appel- en perenrassen. Extra aandacht voor de natuur kregen zij mee bij het ophangen van vogelnestkastjes en het opmeten van oude bomen.

De jonge bomen staan er nog steeds fraai bij in het openbaar toegankelijke park, waar buiten schooltijden veel jeugd gebruik van maakt als hangplek. Zou het zelf-geplant-hebben van de bomen meewerken aan het behoud van het park? Dan heeft de Boomfeestdag zijn belang opnieuw bewezen.

Links: Aanplant van de jonge tulpenboom in maart 2016 door leerlingen, wethouder Bremer en schenker mevrouw Leemans-van Nispen tot Pannerden. Fotografie: Gemeente Voorschoten

Rechts: Scholieren helpen in groepjes met het opnieuw planten van de historische boomgaard op Ter Wadding in maart 2016. Fotografie: gemeente Voorschoten

thema
groen
doorgeven

BUURTBEWONERS REALISEREN ZEEHELDENTUIN IN DEN HAAG

In de Zeeheldenwijk in Den Haag, op de plek waar voorheen een school stond, is een tuin gerealiseerd waarmee de buurtbewoners zich inzetten voor meer sociale cohesie. De Zeeheldentuin laat zien waartoe de inwoners van een Haagse wijk in staat zijn als ze hun krachten bundelen. Buurtbewoners Wessel Tiessens, Frederique Huijgen, Jan Peter Poot, Ward Maaswinkel, Marjolijn Rijskamp, Klaas Punselie, Lotte Nijkamp en Ivo Nederpelt zijn de drijvende krachten.

Tekst: Wessel Tiessens Fotografie: Bart van Vliet

De initiatiefnemers van De Zeeheldentuin zijn buurtgenoten met kinderen. Het is een van de minst groene buurten in Den Haag. Het was wel direct duidelijk dat het niet alleen om ‘meer groen’ moest gaan; het moest ook een plek worden waar mensen konden samenkomen, voor ontmoeting én ontspanning.

Plek om te ontspannen

Met hulp van diverse fondsen lukte het de buurtbewoners om de grond te verwerven en er 90 moestuintjes te maken die aan wijkbewoners worden verhuurd. Er wordt intensief samengewerkt met organisaties in de wijk, zoals het verzorgingstehuis op de hoek van de Laan van Meerdervoort en de Tasmanstraat. Bewoners van het verzorgingstehuis maken gebruik van de tuin en de kok van het tehuis gebruikt de opbrengst uit de moestuin.

In de tuin zijn overal zitplekken aangebracht. Die vormen een prima gelegenheid om even te ontspannen, bijvoorbeeld met een boek uit de kleine bibliotheek die in de tuin is geplaatst.

Vlnr: Ivo Nederpelt,
Jan Peter Poot,
Lotte Nijkamp en
Wessel Tiessens.

Terug in de tijd: kinderliedjes en – gedichten over groen

thema
groen
doorgeven

Is het u ook opgevallen dat in het bekendste kinderliedje en gedicht waar kind en tuin samenkomen, gehoorzaamheid het leidende motief is? Wat dacht u van het kleutertje dat vrolijk in de tuin speelt en vervolgens vermanend wordt toegesproken door de moeder: “Klein, klein kleutertje wat doe je in mijn hof? Je plukt er alle bloempjes af en maakt het veel te grof.” Het kleutertje ziet onmiddellijk haar fout in, en antwoordt bevreesd voor straf: “Ach mijn lieve mamaatje, zeg het niet tegen papaatje. Ik zal zoet naar school toe gaan en de bloempjes laten staan.” Exit jonge tuinvrouw in de dop.

Tekst: Anne Wolff

Een ander voorbeeld is Jantje van de *Pruimenboom*, een van de *Kleine gedigten* voor kinderen van Hieronymus van Alphen. Hardop overweegt onze Jan een paar pruimen te plukken. “Aan een boom, zo vol geladen, mist men vijf zes pruimen niet.” Nee, Jan heeft een eerlijke inborst: “Maar ik wil gehoorzaam wezen, en niet plukken: ik loop heen. Zou ik, om een hand vol pruimen, ongehoorzaam wezen? Neen.” Zijn intrinsieke gehoorzaamheid wordt beloond. Vader, blijkbaar ook in de tuin, heeft de monoloog beluisterd. Hij is geroerd door zijn lieve kind, en schenkt zijn hartendief een hoed vol pruimen. In zowel het liedje als het gedicht verlost de tuin het kind. De een kan de verlokking van het plukken niet weerstaan maar belooft beterschap, en de ander doet een moreel appèl op zichzelf om de verleiding te weerstaan. Het zijn beide brave kinderen in de tuin van de volwassenen.

Een kindertuin, in dit geval de tuin van een kind wordt beschreven in *Alleen op de Wereld*¹. Rémi heeft van zijn pleegmoeder vrouw Barbarin een hoek van de groentetuin gekregen. “Waar in ik een aantal planten, kruiden en verschillende soorten van mossen geplant had, die ik aan den rand van het bosch, of in de nabijheid der heggen had gezocht (..) Het was volstrekt geen mooie tuin met fraai onderhouden paden en nette bloemperken, waarin de zeldzaamste bloemen prikten; (..) maar zooals hij was, had ik hem lief; hij was van mij; het

Jantje kreeg zijn hoed vol pruimen.
Bron: Hieronymus van Alphen, *Kleine gedigten* voor kinderen, DBNL; www.dbnl.org.

was mijn grond en mijn werk; ik kon er in doen, wat ik wilde of mij inviel, en wanneer ik er over sprak, wat wel twintigmaal daags gebeurde, dan sprak ik altijd van ‘mijn’ tuin.” Rémi’s wens is om vrouw Barberin te verrassen met een oogst, nog onbekende, aardperen. Rémi is de allerzoetste, in zijn kindertuin is de volwassene de gast.

Nieuwe generaties interesseren voor tuinen is niets nieuws. Onder het motto ‘Groen doorgeven’ selecteerde Anne Wolff deze oude kinderliedjes en -gedichten.

¹ Hector Malot (1908) *Alleen op de Wereld*. Geraadpleegde editie: http://www.dbnl.org/tekst/maloo04alleo2_01/.

In de siertuin geïntegreerde kweekstroken.

Frisse wind door modeltuin

Als je een hoveniersbedrijf of een kwekerij hebt, wil je graag de vele mogelijkheden van het toepassen van materialen, producten en sferen laten zien. Ook hoe planten zich na verloop van tijd ontwikkelen. De eerste modeltuinen bij hoveniersbedrijven en kwekerijen zijn zo ontstaan. Een visitekaartje aan huis.

Tekst: Éva Kovacs Fotografie: Tuinen Harrie Boerhof

Vanaf de jaren tachtig van de vorige eeuw werden talloze modeltuinen ingericht. Tegenwoordig zijn er maar een handjevol over. Een ervan ligt in Dwingeloo, hartje Drenthe. Harrie Boerhof is 25 jaar geleden begonnen met de aanleg op het terrein naast zijn hoveniersbedrijf, kwekerij en groencentrum. In de loop der jaren werden steeds nieuwe deeltuinen toegevoegd, met als resultaat een inspirerend modeltuinencomplex met ruim dertig thematuinen. Naast de voorbeeldtuinen vervulde het complex ook een rol als kunspark; Art Garden Drenthe. Het tonen van verschillende sferen en toegepaste kunswerken was een geslaagde combinatie. Er zijn nog steeds creaties van diverse kunstenaars te zien. In de galerie en het aangrenzende tuinrestaurant kon de bezoeker in alle rust van een kopje koffie met gebak of een vers afgebakken broodje genieten.

Gratis toegang

Het bezoekersaantal is de laatste jaren toch teruggelopen. Het was niet meer rendabel om

de tuinen open te houden. Zeker niet met de oorspronkelijke opzet: de laatste trends in de tuinarchitectuur zichtbaar maken en een breed beeld geven van hun hovenierskunst. Dat gebeurt nu via fotoseries van tuinen van opdrachtgevers die weergeven wat het hoveniersbedrijf kan: van kleine stadstuinen tot grote, door de natuur geïnspireerde landelijke tuinen ontwerpen en aanleggen. De sluiting in 2014 leidde tot teleurgestelde reacties. Toeristen en tuinliefhebbers uit de wijde omgeving bleven langskomen met de vraag de modeltuinen toch te mogen bezoeken. Daarom zijn de tuinen in de zomer van 2015 opnieuw geopend, maar in een andere vorm. Ze zijn nu vooral gericht op de tuinliefhebber, die wandelend in de verschillende sferen en tussen volgroeide beplanting een paar mooie uren kan beleven. Om het bezoek extra aantrekkelijk te maken, blijven de toegang en zelfs een kopje koffie of thee voorlopig gratis.

Kwekerservaring

Verder worden de gronden van de modeltuinen in de vorm van kweekstroken op een vooruitstrevende manier gebruikt voor de teelt van vaste planten en siergrassen. Er wordt volop geëxperimenteerd. Dit is visueel attractief en de bezoekers kunnen de vaste planten en siergrassen ook goed in hun volgroeide stadium zien. De flinke plantgroepen

staan zij aan zij, zoals in een kwekerij, maar de stroken worden als borders geïntegreerd. Volgens de traditionele vermeerderingsmethode worden de planten in de rustperiode - als de tuinen toch dicht zijn - geroid en gescheurd. Dit levert materiaal op voor de verkoop en er kunnen naast de bekende 9x9 cm potjes ook grotere, volwassen planten worden aangeboden voor een gunstige prijs. Het experiment loopt pas twee jaar en de resultaten zijn veelbelovend. Voor deze 'redding' van de modeltuinen is Wilco Beugeling aangetrokken. Hij heeft ruime ervaring met het kweken van vaste planten en runt samen met Martin Friszo de kwekerij en het Groencentrum. Martin is hier al jaren werkzaam en hij is verantwoordelijk voor de prachtige displays in het verkoopgedeelte. Elk seizoen weet hij iets boeiends uit het assortiment samen te stellen om de bezoeker te inspireren. De bedoeling is uiteraard dat de bezoekers van de modeltuinen ook even een kijkje nemen in het tuincentrum en verleid worden om niet met lege handen te vertrekken. Gezien de uitzonderlijk grote keuze in vaste planten, heesters, fruit en bomen, gaat dat verleiden bijna vanzelf.

Voor adres en openingstijden zie www.harrieboerhof.nl.

Groen schoolplein Goudenregenschool Hilversum

Het kleine, kale schoolplein van de Goudenregenschool in Hilversum was mij als schakelleerkracht een doorn in het oog. Tegels, metalen klim- en duikelrekken, een zandbak met betonnen rand. Want met weinig speelmogelijkheden ga je je met elkaar bemoeien. Tijd voor verandering.

Tekst en fotografie: Elly-Ann van Luxemburg

Omdat ik van oorsprong bioloog ben, laat ik graag kinderen zich verwonderen over de schoonheid en diversiteit van de natuur. De moestuin in de klas bijvoorbeeld betreft kinderen bij de vraag waar ons voedsel vandaan komt. Daarmee leg je verbinding tussen wat de natuur ons geeft en wat nodig is om te (over)leven. Je kunt van jongs af aan verwondering en bewondering opwekken voor al wat leeft. Laten inzien dat je natuur zoveel mogelijk natuur moet laten en niet onnodig moet aantasten. Zo ontstond op school het idee om van het schoolplein een belevingstuin te maken.

te spelen. Deze ontwikkeling kwam na 2000 op gang. Daar wilden we bij aanhaken. Zoals voor een gymles een gymlokaal noodzakelijk is, zo heb je voor natuuronderwijs de natuur nodig. Buiten met de natuur bezig zijn, is veel leuker dan binnen plaatjes uitknippen. En je doet meer ervaringen op. Want een getekend lieveheersbeestje kriebelt niet op je hand. En een bloem op een foto ruik je niet. Als je kinderen belangstelling bijbrengt voor de natuur, zullen ze dit hun verdere leven bij zich dragen en respect tonen voor de schoonheid ervan.

Toestemming

Ideeën kregen vorm door in te lezen en door voorbeeldtuinen te bezoeken. De tuincommissie begon met foto's tonen aan de kinderen van groene speelplekken. En zij schreef een tekenwedstrijd uit om achter hun voorkeuren te komen. Daaruit kwamen bijvoorbeeld een waterpomp en een groen klaslokaal om buiten les te krijgen. Zowel de gemeente (grondeigenaar) als het schoolbestuur gaf toestemming voor onze belevingstuin aan de hand van de tekening die een tuinontwerpster had gemaakt. Vergroot opgehangen bij de ingang van de school kon iedereen zien hoe de speelplaats zou veranderen. Al moesten we sindsdien wel vaak uitleggen waarom er nog niet begonnen was. „Juf, straks ben ik van school af en heb ik nog niet in die mooie tuin gespeeld!”

Financiering en resultaat

Na allerlei acties en het aanschrijven van mogelijke subsidiegevers stond de teller slechts op

Kinderen in de belevingstuin in Hilversum.

€ 2000,-. De geraamde kosten waren € 35.000,- tot € 50.000,-. Uiteindelijk schreven we ons eigen schoolbestuur aan en ons enthousiasme en ontwerp brachten hen tot een bijdrage van €35.000,- waarmee de hovenier aan de slag kon.

Tijdens het werk hadden de kinderen maar een deel van de speelruimte ter beschikking. Dat vonden ze niet erg. Vol verwondering zagen ze het plein veranderen en ze konden niet wachten tot ze erin mochten spelen. De tuin werd geweldig. De betonnen rand van de zandbak is verdwenen. Als de rug van een grote draak steken vier tractorbanden uit de zandheuvels. Door een glooiing gaat een kruiptunnel waar via een glijbaan weer vanaf gegleden kan worden tot in het zand. Oude stoeptegels werden een muurtje rond de 'vogeltuin'. Een wadi met een waterpomp complementeert het geheel.

Opening

Onder het oog van de pers knipten de wethouder van onderwijs, de winnaars van de tekenwedstrijd en de initiatiefneemster gezamenlijk linten door bij de opening. Kinderen legden hier en daar zaadbommetjes in de tuin. Met enthousiasme namen zij de tuin in gebruik. Veel aandacht trok uiteraard de waterpomp, die op het grondwater was aangesloten, en waarvan het water zich weer terugtrekt in de grond. Uiteraard nadat het allerlei dammetjes en hindernissen heeft gepasseerd die de kinderen direct begonnen te bouwen. Na een paar weken merkte een groepje leerkrachten op, dat er nog maar zo weinig ruzietjes waren. Een mooie bonus voor de leerkrachten.

Elly-Ann van Luxemburg is de initiatiefneemster van de belevingstuin van de Goudenregenschool in Hilversum.

Uitgangssituatie met het kale schoolplein.

De tuin van mijn ouders, een blijvend plezier

Boven: Beeld van de boerderijtuin in oktober.

Fotografie: Lietje de Vree

Midden: Verschillende bodem-bedekkers met afwisselende bladkleur en vorm. **Rechts** Het Noorse grasdak op de garage; turf ingezaaid met grasmengsel.

Onder links: Dakterras in Parijs met *Acer griseum* en *Stipa tenuissima*. **Rechts:** Natuurvijver.

In Houten ligt een verrassende boerderijtuin (tuin 180 in de Open Tuinen Gids 2017). Als zoon van de eigenaren zette ik hier mijn eerste stappen als tuinontwerper en ik ben er nog steeds actief.

Tekst en fotografie: Erik Funneman

Deze winter heb ik alle vasteplantenborders herzien, 1500m² op de schop. Ik wil nieuwe plantcombinaties maken op betere standplaatsen, met daarbij de ruimte om nieuwe soorten aan de collectie toe te voegen. Het samenstellen van de plantlijsten geeft al zoveel plezier, we kunnen niet wachten op het eerste groeiseizoen.

Prille ontstaan

Mijn gedachten gaan terug naar 1990. Mijn ouders kochten toen een vervallen boerderij in Houten, toen nog een boerendorp. Ik wilde als kind graag bioloog worden en was veel buiten te vinden op het erf. Dat was nog geen tuin te noemen, afgezien van de fruitbomen en heel veel goudsbloemen in het witte boerengrind.

Het eerste jaar werden overal aardappels gepoot, zodat de structuur van de zware rivierklei geschikt zou worden voor bewerking. Af en toe ontsnapten er koeien van de buurman en werd het prille ontstaan van de tuin weer teniet gedaan.

In deze pionierswereld had ik een moestuin, met enorme oogsten die ik in mijn beleving nooit meer heb kunnen overtroeven. Mijn moeder zaaide prachtige wilde bloemenmengsels en zo ontstond de liefde voor tuinieren.

Ontwerp

Mijn passie werd mijn beroep, dit door het volgen van een opleiding tot hovenier en daarop aansluitend een studie Bachelor Tuin- en Landschapsarchitectuur te Gent.

Eind jaren negentig werden huis en tuin helaas ingebouwd door een grote Vinexwijk. Door het planten van hagen keerde de tuin zich af van het veranderende landschap.

Dit was het moment voor een ontwerp, ik kreeg daarvoor thuis carte blanche. In de jaren daarna nam mijn vader het ontwerp en de uitvoering van de bouwkundige elementen op zich. Mijn moeder en ik deden de aanleg en het onderhoud van de tuin.

Van oudsher stonden er al veel oude hoogstam fruitbomen en meerdere bijgebouwen, zoals een rietgedekte hooiberg en melkhuisje, maar ook een garage waar recent een Noors grasdak op is aangelegd.

Het materiaalgebruik is sober, met name streekgebakken kleiklinkers en paden in *gravier d'or* (een halfverharding). Maar ook hebben we oude dakpannen en bakstenen voor stapelmuurtjes hergebruikt.

Verder zijn er twee vijvers, waarvan de verst van het huis gelegen vijver het natuurlijkst is, met een grote moeraszone, beekloop en strandje dat tevens terras is. Hier voelen libellen, vlinders, salamanders en kikkers zich thuis. De achterzijde van de tuin wordt afgesloten met een brede losse haag met minder gangbare inheemse struiken zoals de wilde appel (*Malus sylvestris*) wilde peer (*Pyrus piraster*) en rode kamperfoelie (*Lonicera xylosteum*). Er is een heuvel met siergrassen, een prairietuin en er is ook weer een moestuin gekomen, afgesloten door een hekwerk van bamboe tegen de kippen die verder vrij door de tuin mogen lopen.

Het allerbelangrijkste zijn de planten, vele soorten waaronder een grote collectie cultivars van *Persicaria amplexicaulis*, rodgersia's en andere bladplanten, bijzondere kuipplanten en vele soorten siergrassen.

Inspiratie

Inmiddels werk ik al bijna vijf jaar als zelfstandig tuinontwerper. De ervaring die ik opdoe in de proeftuin in Houten kan ik dan weer toepassen in de tuin van mijn opdrachtgevers. Daarnaast gebruik ik de tuin om klanten en tuingroepen te ontvangen en rond te leiden.

En bij al mijn ontwerpen, of dat nu een boerderijtuin, een verticale tuin of een stadstuin is, word ik altijd weer geïnspireerd door die plek.

De laatste jaren werkte ik aan een ontwerp en de uitvoering van een 150 m² groot dakterras in Le Marais Parijs. Midden in de stad gelegen, maar in de zomer gonst het er tegenwoordig van de bijen en vlinders. Zoals het op warme zomerdagen ook zoemt en fladdert midden in de Vinexwijk in de tuin van mijn ouders. Een heerlijke plek om te vertoeven.

De Boerderijtuin Houten is geopend van mei t/m september. Uitsluitend voor groepen van 5 tot 20 personen op afspraak (info@erikfunnemannl/0652670501). Entree € 2.50 p.p. incl koffie/thee. Donateurs kunnen de tuin gratis bezoeken op zaterdag 8 juli. Adres: Molenland 24 3994 TA Houten Tuin nr 180 in de Open Tuinen Gids 2017 www.erikfunneman.com

Tekst: Carla Scheffer, Els Fischer

De aanleg van de Hertenkamp kort nadat deze door J.D. Zocher jr. is aangelegd. P.J. Lutgers, 'Gesigt in de hofstede Vreugd en Rust', uit Gezigten uit de omstreken van 's Gravenhaghe en Leyden, ca 1854 (foto particuliere collectie).

Kwaliteitsimpuls Zocherparken in de landgoederenzone van Zuid-Holland

Zocherparken bepalen in hoge mate de identiteit van de Zuid-Hollandse landgoederenzone. Het langgerekt lint van buitenplaatsen en landgoederen kreeg in de loop van de negentiende eeuw een bijzondere allure door de vele landschapsparken waar de familie Zocher een duidelijk stempel op heeft gedrukt. Vorig jaar december schreven wij, dat een lang gekoesterde wens om de mogelijkheden voor een kwaliteitsimpuls van de Zocherparken in de landgoederenzone van Zuid-Holland te onderzoeken, in vervulling ging. Het onderzoek dat onlangs is afgerond, heeft veel opgeleverd.

Richtlijnen beheerder

Het project is mede ontwikkeld door de matige tot deels slechte staat waarin de parken verkeren. Tweehonderd jaar oude bomen zijn voor het merendeel aan het eind van hun levensduur. Door het achterwege blijven van regelmatig deskundig onderhoud zijn veel kenmerkende structuurelementen achteruitgegaan en soms zelfs verdwenen. Dat maakt het benoemen van de kwaliteiten steeds moeilijker.

Voor een adequate instandhouding van deze parken is het noodzakelijk dat het beheer gebaseerd is op de door de Zochers gebruikte ontwerpprincipes en bijzondere beplantingskenmerken. Die zijn immers bepalend voor de historische en ruimtelijke kwaliteit van het park. Daarom zijn richtlijnen opgesteld, die de beheerder handvatten kunnen bieden voor de praktijk.

Het onderzoek

In het plangebied, dat zich uitstrekt over de deelnemende gemeenten (Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Voorschoten en Wassenaar), liggen 21 buitenplaatsparken, die toe te schrijven zijn aan een lid van de familie Zocher. Bijna al deze parken zijn bezocht en aan de hand van vragenlijsten in kaart gebracht. Eigenaren en beheerders hebben een enquête ingevuld over de wijze waarop het park wordt beheerd. Vier parken (Berbice, Oosterbeek, Beukenhorst en Vreugd en Rust) zijn nader onderzocht. Zij laten een dwarsdoorsnede zien van parken, die ontworpen zijn door J.D. Zocher sr. en jr., zij zijn al of niet zijn opengesteld en onderscheiden zich van elkaar door een verschillende staat van onderhoud en wijze van beheer.

Daarnaast is op een aantal onderdelen gericht archiefonderzoek verricht om meer duidelijkheid te krijgen over de Zochertoeschrijvingstatus van sommige parken. Het familie-archief van de Zochers is verloren gegaan. Wel bewaard zijn de diverse catalogi van de firma Rozenhagen, de kwekerij van de familie Zocher. Ze bieden een handvat bij het inzicht krijgen in welke boomsoorten favoriet waren bij de Zochers en hun klanten.

De resultaten

Door een analyse van nog aanwezige ontwerp-tekeningen en van de huidige parken, is het inzicht in de ontwerpwijze van vooral J.D. Zocher sr. en jr. vergroot. In de rapportage zijn naast een biografie van de Zochers, ook de kenmerkende ontwerpaspecten van de verschillende Zochers in kaart gebracht. Vervolgens zijn voor de verschillende elementen als paden, vijvers en boomgroepen aanbevelingen gedaan hoe de kwaliteit verbeterd kan worden in de stijl van de

Van boven naar beneden:

De Hertenkamp op Vreugd en Rust in Voorburg in 2016. Hoewel de opzet sleets is geworden, is de hoofdstructuur nog goed herkenbaar.
Fotografie: Michel Mees, RCE 2016 (object.nr. 14093-58317).

Het landgoed de Horsten vanaf de Seringenberg.
Fotografie: Michel Mees, RCE 2016 (object.nr. 14128-58264).

Het park van Oosterbeek in Wassenaar. Na renovatie in 2015, is de strakke oeverbelijning in de kenmerkende Zocherstijl aan het vervagen.
Fotografie: Michel Mees, RCE 2016 (object nr. 14132-58251).

Zochers. De Zocherkwaliteiten in de parken zijn, hoewel deels in verval of 'overschreven' door latere landschapsarchitecten, onmiskenbaar nog aanwezig. Door het onderzoek zijn die kwaliteiten nu beter te benoemen.

Kennis delen en verspreiden

Nu het onderzoek is afgerond kunnen de resultaten worden gedeeld met eigenaren en beheerders, landschapsarchitecten, overheden en niet in de laatste plaats het publiek. Door een juist herstel en beheer valt er veel meer te genieten van deze bijzondere parken. Een eerste vervolgstap op het onderzoek is het delen van kennis. In het voorjaar van 2017 wordt een workshop georganiseerd voor beheerders, die verbonden zijn aan een Zocher- of een vergelijkbaar landschapspark. Kort daarna zullen tijdens een symposium de onderzoeksresultaten worden gepresenteerd. Centraal daarbij staan vragen als: wat is de toekomstwaarde van het onderzoek? En op welke wijze kunnen overheden en eigenaren samen zorgen voor behoud van die unieke kwaliteiten?

Het project Kwaliteitsimpuls Zocherparken is een initiatief van het Erfgoedhuis Zuid-Holland, de gemeenten Wassenaar, Voorschoten, Leidschendam-Voorburg, Delft en Den Haag. Het sluit aan bij het beleid van de Erfgoedlijnen van de provincie Zuid-Holland. Onder begeleiding van een projectteam hebben de adviesbureaus Korneel Aschman en Stichting In Arcadië het onderzoek uitgevoerd. Zij werden bijgestaan door een klankbordgroep, bestaande uit eigenaren, beleidsambtenaren van gemeenten, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en deskundigen uit het werkveld, waaronder hoveniers, tuinhistorici, beheerders en de NTs. Het project is financieel mogelijk gemaakt door de provincie Zuid-Holland, de genoemde gemeenten, het Prins Bernhard Cultuurfonds en het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie.

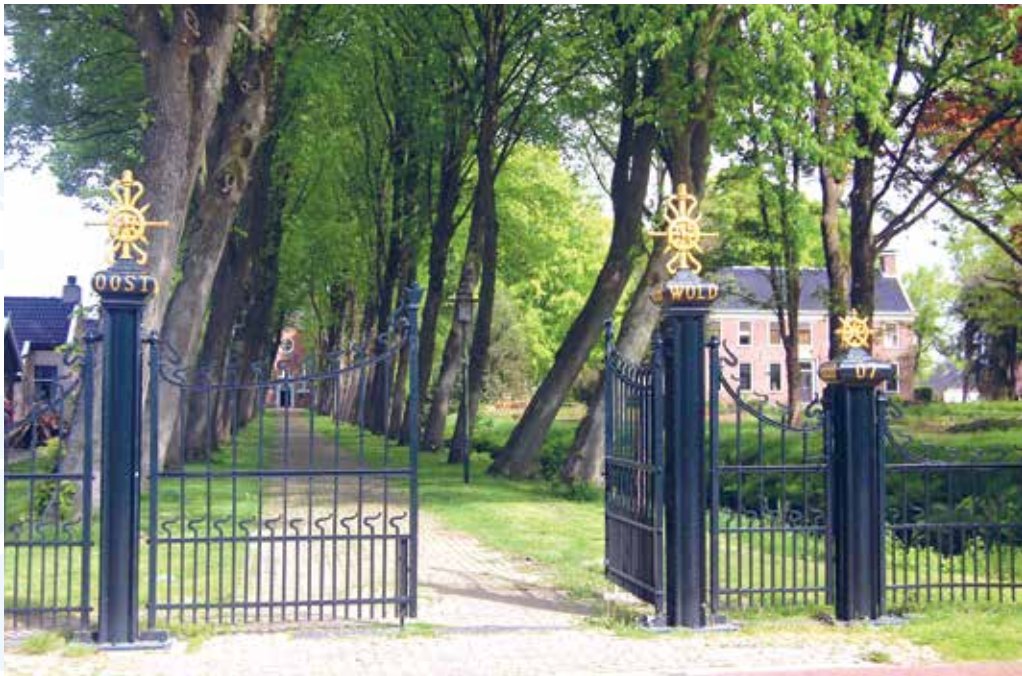
DONATEURSEXCURSIES 2017

Tekst: Marjorie Gisolf-Smit, Marianne van Lidth de Jeude, Michiel Plomp, Ysk Vondeling

**ZATERDAG 20 MEI (FIETSEXCURSIE)
DE SLINGERTUINEN VAN HET OLDAMBT**

Het lijkt zo eenvoudig: wat slingerende paden, een vijver en een bergje en klaar is uw slinger tuin. Of is er toch meer over te vertellen? In de negentiende eeuw floreerde het Groningse boerenbedrijf dankzij de hoge graanprijzen. Er werden statige voorhuizen gebouwd en de tuinen werden, volgens de mode van die tijd, in landschappelijke stijl aangelegd. De vier generaties tuinarchitecten Vroom waren de meest invloedrijke ontwerpers. Stieneke van der Wal, adviseur Groen Erfgoed, geeft een inleiding over de aanleg van de hedendaagse - en restauratie van een historische slinger tuin en fietst vervolgens met ons langs een aantal tuinen. Op onze fietstocht worden we ontvangen door twee eigenaren, één van de tuinen is recentelijk gerestaureerd. Ontvangst, lezing en lunch op boerderij Hermans Dijkstra. Een bezoek aan de stijlkamers geeft ons een inkijk in het leven van de rijke herenboer van rond 1900.

NTs-donateurs en één introduc   € 30,- p.p.; niet- donateurs € 35,- p.p., dit is inclusief lunch en lezing. Kosten fietshuur € 8,- Start en eindpunt: Midwolda. Lengte fietstocht 15 km Tijd: 10.00- 16.00 uur

Pastorie Oostwold. Fotografie: Stieneke van der Wal

Voor meer informatie, ook over kosten en inschrijving, zie onze website: www.tuinenstichting.nl.

**ZATERDAG 10 JUNI (WANDELEXCURSIE)
TUINEN IN DE UTRECHTSE BINNENSTAD**

De middeleeuwse binnenstad van Utrecht telt een groot aantal tuinen, pandhoven en hofjes. Sommige zijn niet groter dan de spreekwoordelijke postzegel, andere zijn bijna als een park. Uit dit rijk geschakeerde aanbod zijn acht priv  tuinen van liefhebbers geselecteerd, waaronder bijvoorbeeld die van Ina Boudier Bakker aan de Oude Gracht, ooit door haar zelf aangelegd en tegenwoordig weer in ere hersteld. Ook betreden we de tuin van een andere Utrechtse literator: Hieronymus van Alphen. De huidige eigenaar heeft in de fraai gerestaureerde baroktuin uiteraard een pruimenboom geplant! De beroemde tuin Zuydenspiegel met zijn speelhuisjes doet eveneens voor ons haar deuren open. Het is een oase met een gevarieerde beplanting en diverse tuinornamenten. In de Oude Hortus Botanicus krijgen we een rondleiding. Ons startpunt is de 17de-eeuwse, met ‘groene’ gobelins behangen, regentenkamer van het Bartholomeus Gasthuis, niet ver van het NS Station.

NTs-donateurs en    n introduc   ca.    45,- p.p.; niet-donateurs    50,- p.p. met MJK

Startpunt Bartholomeus Gasthuis, Utrecht

Tijd: 10.00-17.00 uur

ZATERDAG 1 JULI (EIGEN VERVOER)
PASSIE EN MISSIE MET EEN GROEN ACCENT IN STEYL EN NEER

De start van deze excursie is in Steyl. In een van de voormalige kloostertuinen ligt o.a. de schitterende botanische tuin de Jochumhof, genoemd naar pater Peter Jochum, een gepassioneerd verzamelaar van bijzondere planten. Daarnaast verdiepen we ons in twee andere kloostertuinen met mooie bomen, een calvarieberg en grotten. Dit alles onder deskundige begeleiding. Vervolgens gaan we naar Merrigum in Neer waar de eigenaren op 8000 m   al 17 jaar bezig zijn hun droom te verwezenlijken. Er is een enorme, met veel liefde opgekweekte collectie bijzondere Australische planten en bomen zoals *Grevillea*, *Banksia*, *Callistemon* en *Eucalyptus*. Vele zullen tijdens ons bezoek in bloei staan. Daarnaast is er een verrassende, parkachtige tuin met vijver en zijn er veel bijzondere bomen. In dit arboretum krijgen bomen en struiken de ruimte die ze nodig hebben en hier wordt ge  xperimenteerd.

NTs-donateurs en    n introduc      40,- p.p.; niet-donateurs    44,- p.p. met MJK

Startpunt Steyl, eindpunt Neer

Tijd: 10.00-17.00 uur

SEPTEMBER (VOOR DATUM: ZIE WEBSITE)
**TUINEN EN ARCHITECTUUR VAN HET INTERBELLUM
IN EN ROND DEN HAAG**

De periode 1920-1940 heeft hele interessante tuinen en architectuur opgeleverd met (tuin)architecten als John Bergmans, Co Brandes en Dirk Tersteeg. De NTs wijdt dit jaar aandacht aan het interbellum met een tentoonstelling in Wageningen, een publicatie over Bergmans en artikelen in het Tuinjournaal. We bezoeken het ‘interbellum-icoon’: de wijk Marlot in Den Haag: Bovendien bezoeken we Villa Maarheeze te Wassenaar met een tuin van Tersteeg. (Zie artikel Eric Blok, pag. 8-9).

Zuydenspiegel aan de Zuilenstraat in Utrecht.

Fotografie: Florence Hasselaar

Merrigum: Eucalyptusbosje in het arboretum.

De Parkflat in Marlot, Den Haag. Fotografie: Willem Vermey, 1998. bron: Haagse Beeldbank.

NTS-HERFSTLEZING

JOHN BERGMANS IN OISTERWIJK

Op 4 november presenteerden Johanna Karssen en Marianne van Lidth de Jeude voor ruim 60 belangstellenden de voorlopige resultaten van hun onderzoek naar het oeuvre van de tuinarchitect John Bergmans (1892-1980). En waar kon dit beter dan in het Natuurtheater Oisterwijk, één van zijn zesenvijftig Oisterwijkse werken?

Tekst: Ysk Vondeling met medewerking van Marianne van Lidth de Jeude

Met het betreden van het natuurtheater stapten we direct zijn wereld binnen die we pas aan het eind van de dag weer verlieten bij Hotel Bos en Ven, waar Bergmans ooit zijn werkkamer had en waar wij de dag afsloten na een wandeling langs een aantal van zijn projecten.

Zaken en politiek scheiden

De historicus Ad van Oord schetste ons een beeld van de belangrijkste maatschappelijke krachten, die in Oisterwijk spelen als Bergmans zich er in 1924 als tuinarchitect vestigt: de RK-kerk, die gemengd zwemmen en zelfs gemengd wandelen wil verbieden, de industriële ontwikkeling en de groeiende middenstand die belang heeft bij de ontwikkeling van het toerisme.

Jan Visser, architect, projectontwikkelaar en schoonvader van John Bergmans, ziet in deze 'Parel van Brabant' mogelijkheden voor grootse plannen: het ontwikkelen van een villawijk aan het Klompven. Bergmans zal het beplantings- en ontwateringsplan ontwerpen. Maar het villapark

wordt in de jaren 20 geen succes, er worden te weinig kavels verkocht en de bouwmaatschappij gaat failliet.

Bergmans gaat zelfstandig verder als kweker en tuinarchitect. Beter dan zijn schoonvader, weet hij zijn zakelijke belangen en politieke voorkeur in het katholieke Brabant gescheiden te houden. Hij ontwerpt tuinen voor fabrikanten en pastoors. Ook in het toeristische Oisterwijk speelt hij een belangrijke rol: in 1934 ontwerpt hij de tuin voor zwembad het Staalbergven. Het enige zwembad in de omgeving waar gemengd zwemmen is toegestaan, iets waar de kerk zich dan ook heftig tegen verzet. Bergmans levert de oplossing: de mannen-en vrouwenafdeling worden gescheiden door een landtong beplant met dennen, berken en gagel. De tuinarchitect als 'groene' conflictbemiddelaar.

Gemaakte natuur

Op onze wandeling langs het natuurtheater, het zwembad het Staalbergven en door de

Onder links:

Een 'groene scheidingwand' tussen de mannen- en vrouwenafdeling in het zwembad het Staalbergven. Bron: Wageningen University & Research - Library, Special Collections, inv. nr.25.030.02

Onder rechts:

Ontwerp Natuurtheater Oisterwijk, 1936. Bron: Wageningen University & Research - Library, Special Collections

Met de klok mee:

Bert Klerks, hovenier en kweker in Oisterwijk, geeft uitleg over het terreinbeheer van het Natuurtheater. Fotografie: Gerritjan Deunk

Melpomene, muze van de tragedie. Fotografie: Christie Weduwer

Johanna Karssen en Marianne van Lidth de Jeude. Fotografie: Gerrit Jan Deunk

Bert Klerks vertelt over het belang van 'niet' ruisende bomen rondom het theater. Fotografie: Christie Weduwer

villawijk Klompven, lijkt het alsof de tijd heeft stilgestaan. Geen ontsierende reclameborden of andere tekenen van onze tijd of toch misschien, de zitkuipjes in het Natuurtheater geschonken door de plaatselijke voetbalvereniging. Bij het Klompven nauwelijks hoge heggen waarachter villabewoners zich tegenwoordig allemaal lijken te verschansen, maar open tuinen rond een park met frêle berkenbomen en een ven. Alsof er geen mensenhand aan te pas is gekomen, zo komt het op mij over en toch, alles is hier uitgegraven en aangelegd: gemaakt natuur.

Restauratie en renovatie

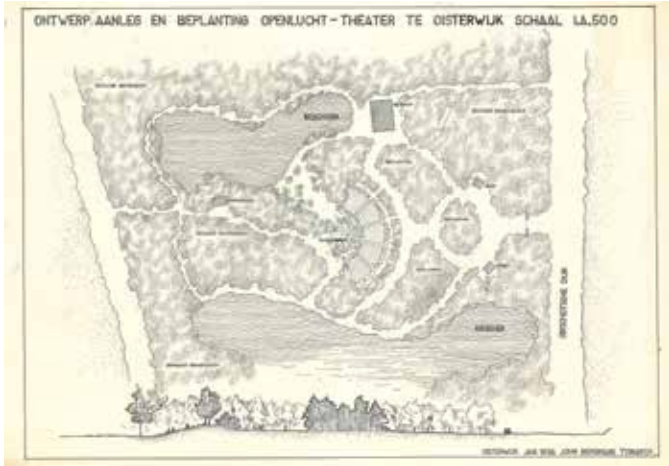
De gemeente Oisterwijk doet ondertussen al haar voordeel met de resultaten van de studie Bergmans. Jeanette Haverkort, adviseur Groen en Landschap van de gemeente, en Willem Verhoeven, lid van de Monumentencommissie van de NTs, hebben de handen ineen geslagen om het centrale plein van Oisterwijk, de Lind, te behoeden voor de versterking, die de ondernemers van het plein wensten.

Jan Visser en John Bergmans in Hotel Bosch en Ven, 1925. Bron: familiearchief Koen Visser

Onderzoek samen met NTs, Universiteit Wageningen, Hogeschool Van Hall-Larenstein en Stichting Bonas; zie Tuinjournaal maart 2013 en december 2014.

Geïnspireerd door het aan het licht komen van zoveel werken van Bergmans in Oisterwijk, kwamen zij op het idee na te gaan of ook de vijver en de verdere aanleg van de Lind aan Bergmans kon worden toegeschreven. De aanleg van kort na de Tweede Wereldoorlog (1946) dateerde immers uit zijn tijd. Hoewel geen ontwerp voor de Lind van Bergmans werd aangetroffen in het archief van de Speciale Collecties van de Wageningse Universiteit of bij de gemeente, achtte het onderzoeksbureau voor ruimtelijke kwaliteit 'het Gelders Genootschap' de bijdrage van Bergmans op grond van andere documentatie en karakteristieken van de aanleg zeer waarschijnlijk. Jeanette Haverkort presenteerde daarop een renovatieplan waarin de vijver in architectonische stijl wordt terug gebracht, alsook het grote grasveld, de grote lindenbomen, de hagen en bloemborders rondom. In plaats van versterking een kwalitatief superieure vergroening. De Oisterwijkse gemeenteraad en de commissies lijken gewonnen te worden voor het plan.

Kinderen leren veel van tuinieren

thema
groen
doorgeven

Toen we nog meer ‘buiten’ woonden, minder achter apparaten zaten en meer tijd hadden, was er ook meer ruimte voor kinderen om hutten te bouwen, slootje te springen, buiten te zijn. Kinderen hielpen ook vaker mee in de tuin. tenminste dat vertelde mijn vader mij altijd.

Tekst en fotografie: Martin Knol

Kinderen hebben hun tuintje gemarkeerd met een vogelverschrikker.

Taartpuntverkaveling van Kinderwerktuinen Groningen.

Na de les hangt al het gereedschap weer schoon en geordend aan het rek.

Achteraf beschouwd was hij sneller geweest zonder mijn hulp. Wat ik toen niet door had, was dat het meehelpen een opvoedkundig doel had. Door het meehelpen leerde ik met gereedschap omgaan, samenwerken, iets doen voor het ‘algemeen belang’ en algemene handigheid. Tuinieren is heel leerzaam voor kinderen. En buiten zijn is belangrijk voor hun gezondheid.

Schoolwerktuinen

Gemeenten en maatschappelijke organisaties proberen ervoor te zorgen dat we gezonder gaan leven. Zo zijn in de jaren 70 van de vorige eeuw schoolpleinen getransformeerd van grijs naar groen. Een team onderzoekers o.l.v. Jolanda Maas (VU Amsterdam) heeft onderzocht wat dit doet met gedrag van kinderen. Het laat zich raden: ze worden socialer en vitaler. In de veranderende maatschappij lijkt de verantwoordelijkheid voor een gezonde omgeving soms verschoven van het private naar het publieke domein.

Zo heeft de gemeente Groningen al jaren een erg leuk initiatief: de schoolwerktuinen. Op drie locaties in de stad bevindt zich een grote kwekerij waar basisschoolkinderen wekelijks een soort toegepaste biologieles krijgen. Ze leren er groente en bloemen kweken, maar ook leren zij wat discipline, orde en regelmaat is. Er wordt ook bij slecht weer getuinierd en ook in de vakantie moet er wel eens iets gebeuren. Bij aanvang moeten de kinderen zich verzamelen op een cirkel en bij afsluiting moet het gereedschap keurig gepoetst in het hok. In de keet wordt theorieles gegeven over bijen, die buiten bij de bijenstal getoetst kan worden aan de realiteit. En met enige regelmaat gaan de kinderen naar huis met een bosje zelfgekweekte bloemen of groente. Er zijn weinig dingen zo leerzaam als het oogsten na een periode van zwoegen.

Buiten is belangrijk

Voor wie nog de tijd en ruimte heeft, is het dan ook mooi als kinderen kunnen ‘meehelpen’ in de tuin, of als ze een eigen hoekje daarin kunnen hebben. Nieuwe media kunnen daarbij ook een rol spelen. Na het lezen van Richard Louv’s ‘Het laatste kind in het bos’ leek het erop dat we de mobieltjes moesten verbannen. Maar internet maakt kinderen ook wegwijs in het tuinieren, het maken van groentesoep van eigen oogst en zo nog veel meer. Ook dat is leerzaam voor het buiten zijn. En ‘buiten’ is belangrijk voor de gezondheid van kinderen.

BESTUUR NTS

Beline Geertsema-Key, voorzitter, Robertien Aberson, project sociaal tuinieren, Carien van Boxtel, Lara de Graaf, secretaris Hein Krantz, vice-voorzitter, Gea de Groot-Op den Brouw, juridische zaken/penningmeester, Michiel Plomp, excursiecommissie, Annemiek Tromp, monumentencommissie, Geeskelien Wolters, Renée Wijnen, notulist

KASCOMMISSIE

Henk Gentis en Jennie Kempenaar-van Ittersum

MONUMENTENCOMMISSIE

Annemiek Tromp, voorzitter, Piet Bakker, Vov Besnard, secretaris, Henk Barkhof, Carolien Binneveld, Jan-Willem Edinga, Hanny van der Heide, Mariël Kok, Carla Scheffer, Paul Smeets, Willem Verhoeven

EXCURSIECOMMISSIE

Michiel Plomp, voorzitter, Marjorie Gisolf, Roswitha Kleipool-De Regt, Dienneke Onderdelinden, Joline van Veldhuizen-Jolles, Ysk Vondeling, Lisette van Zandvoort-Gerritsen

OPENTUINENCOMMISSIE

Djoeke van Zwetselaar, voorzitter, Anneke van Apeldoorn, Rita Bergshoeff-den Breeje, Beline Geertsema-Key, Anneke van Haeften, Lietje de Vree-van den Bergh, Mieke Wiegierinck-van Hoesel, Christie van Wulfften Palthe-Weduwier

PUBLICATIECOMMISSIE

Johanna Karssen, Marianne van Lidth de Jeude, voorzitter, Honey Wolff

REDACTIE TUINJOURNAAL

Marian Lenshoek, hoofdredacteur, Korneel Aschman, Lara de Graaf, Ronald van Immerseel, Martin Knol, Éva Kovács, Leonore Pulleman, Julia Voskuil, Anne Wolff

COMMISSIE SOCIAAL TUINIEREN

Suzanne Kooij, projectleider, Robertien Aberson, Marilies Jacobs, Wendy Molenaar, Suze Peters, Riet Ursum, Carlo de Waal

COMMISSIE WEBSITE

Suzanne Kooij, Hanneke Jelles, Ambro W. van Stratum

BUREAU NTS

Suzanne Kooij, hoofd bureau, Josje Engel, Ellen Kickhefer, Marleen Kooij
Het bureau van de NTs is bereikbaar op maandag, dinsdag en woensdag van 10-13 uur.

ADVISEURS GROEN ERFGOED

Groningen: Stieneke van der Wal, Friesland: Rita Mulder-Radetzky; Drenthe: Thea Brouwer, Overijssel: vacature, Gelderland: Henk Barkhof, Sjef Hendriks, Hanny van der Heide, Carla Romijn-Schütte, Utrecht: Mariska de Boer, Noord-Holland: Piet Bakker, Peter van den Bos, Noord-Holland (Amsterdam): Anneke Athme, Juliet Oldenburger, Zuid-Holland (Den Haag e.o): Joost Gieskes, Zuid-Holland (overig): Inge Castelijns, Zeeland: Nelleke van der Feltz-van Heumen, Brabant: Daniëlle Hulsebos, Noord-Brabant: Willem Verhoeven, Carien van Boxtel, Limburg (noord, incl. Land van Cuijk en Rijk van Nijmegen): Anneke Meijsen, Limburg (Midden en Zuid): Dienneke Onderdelinden

COLOFON

34e jaargang, nummer 1, maart 2017. Een uitgave van de Nederlandse Tuinenstichting. Verschijnt 4x per jaar. ISSN 1382 - 2659. Oplage: 3.100 exemplaren
Redactie: Redactiecommissie Tuinjournaal
Eindredactie: Hanneke Prins
Vormgeving: MAT ONTWERP BNO, Den Haag
Druk: Drukkerij Ten Brink, Meppel

NETWERK TUINENSTICHTING

Nieuwezijds Kolk 28 1012 PV Amsterdam, t 020 623 50 58
Postbus 11692, 1001 GR Amsterdam
Website: www.tuinenstichting.nl E-mail: info@tuinenstichting.nl
Giro 559 54 46 (ING Bank) IBAN NL28 INGB 0005595446 / BIC INGBNL2A

GEEF MEER OM
GROEN!
STEUN DE NTs VIA EEN PERIODIEKE SCHENKING

Het in stand houden van bijzondere tuinen en parken is hard nodig, nu en in de toekomst. Daarom doen onze donateurs al jarenlang een gift aan de Nederlandse Tuinenstichting. De Belastingdienst maakt het nu heel eenvoudig om via een periodieke (jaarlijkse) schenking tot tweemaal zoveel geld aan de Nederlandse Tuinenstichting te doneren, terwijl het u toch niets extra kost! Wie wil dit nu niet?

MEER SCHENKEN VIA BELASTINGVOORDEEL

U hoeft nu geen notariële akte meer te laten opmaken. Maak zoals zo velen gebruik van de nieuwe regeling en zet uw huidige jaarlijkse donatie om in een periodieke schenking voor minimaal 5 jaar. Dat kan snel en eenvoudig via onze website.

MEER WETEN?

Uitgebreide informatie vindt u op onze website. Voor al uw vragen over periodiek schenken en fiscale voordelen kunt u contact opnemen met ons bureau op 020 623 50 58, info@tuinenstichting.nl.

GEEF MEER OM GROEN

WWW.TUINENSTICHTING.NL

TOT TWEEemaal zo veel doneren aan de NTs terwijl het u toch niets extra kost!

GEEF MEER OM GROEN!

STEUN DE NTs VIA EEN PERIODIEKE SCHENKING

Het in stand houden van bijzondere tuinen en parken is hard nodig, nu en in de toekomst. Daarom doen onze donateurs al jarenlang een gift aan de Nederlandse Tuinenstichting. De Belastingdienst maakt het nu heel eenvoudig om via een periodieke (jaarlijkse) schenking tot tweemaal zoveel geld aan de Nederlandse Tuinenstichting te doneren, terwijl het u toch niets extra kost! Wie wil dit nu niet?

MEER SCHENKEN VIA BELASTINGVOORDEEL

U hoeft nu geen notariële akte meer te laten opmaken. Maak zoals zo velen gebruik van de nieuwe regeling en zet uw huidige jaarlijkse donatie om in een periodieke schenking voor minimaal 5 jaar. Dat kan snel en eenvoudig via het formulier in bijgevoegde folder en via onze website.

MEER WETEN?

Uitgebreide informatie vindt u in de folder en op onze website. Voor al uw vragen over periodiek schenken en fiscale voordelen kunt u contact opnemen met ons bureau op 020 623 50 58, info@tuinenstichting.nl.

**TOT TWEEMAAL ZO VEEL DONEREN AAN DE NTs
TERWIJL HET U TOCH NIETS EXTRA KOST!**